

UTILIZAREA MASS-MEDIEI CA INSTRUMENT AL RĂZBOIULUI HIBRID

Căpitan Marian-Valentin BÎNĂ

Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Maior Cristian DRAGOMIR

Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Obiectivul acestei lucrări este analizarea sistemului pe care mass-media l-a oferit campaniilor de dezinformare rusești într-un presupus context de război hibrid. Expunerea știrilor oferite de principalele canale mass-media permite concentrarea analizei pe conceptul de război hibrid și compararea acestuia cu concepția strategică tradițională, pentru a determina dacă activitățile în cauză pot fi clasificate în acest tip de conflicte.

Războiul informațional și componentele conexe, precum războiul cibernetic sau războiul electronic, devin din ce în ce mai complexe și pot fi folosite atât în mod defensiv, cât și în mod ofensiv în actualul context de securitate oferit de către mass-media.

Cuvinte-cheie: război hibrid, mass-media, propagandă, capacitate strategică, Federația Rusă.

INTRODUCERE

Încorporarea tehnologiilor informaționale și de comunicare a adus o schimbare totală a modului în care interacționăm și comunicăm, dar și în modul în care ne informăm. Extinderea a ceea ce numim astăzi „internet” a permis milioanei de oameni din întreaga lume să aibă acces la cea mai mare sursă de informații din istoria omenirii, în principal prin intermediul smartphone-urilor, al computerelor personale și al tabletelor de ultimă generație.

Unul dintre domeniile în care răspândirea internetului a avut cel mai mare impact a fost *comunicarea*, atât în structura mass-media, cât și în sfera audienței sale și în conținutul propriu-zis. Mass-media tradițională a fost nevoită să își adapteze organizația la noi formate și la o cerere continuă de informații din partea cititorilor, pe lângă faptul că trebuie să facă față apariției de noi suporturi, exclusiv digitale. Dar, această cerere informativă a generat, de asemenea, anumite îndoieli cu privire la credibilitatea și calitatea informațiilor, lucru cu adevărat îngrijorător dacă luăm în considerare importanța mass-mediei în societățile democratice. Viteza cu care acum se propagă *actualitatea* – fie prin intermediul site-urilor web, al mass-mediei sau al rețelelor sociale – are un impact aproape imediat asupra opiniei publice și, în multe cazuri, și efemer. Nevoia de a genera în mod continuu știri a însemnat că acestea au o volatilitate enormă, condiționând, în același timp, calitatea informațiilor.

În acest context, reclamațiile publice ale guvernelor occidentale cu privire la presupuse campanii de dezinformare dirijate de guvernul Federației Ruse au concentrat o mare parte din atenția mass-mediei internaționale. Concepte precum *atacuri cibernetice*, *știri false* și *amenințări hibride* au fost răspândite pentru a denunța explozia de știri false cu scopul destabilizării unor procese interne de genul Brexit (ianuarie 2020), cazul alegerilor prezidențiale din SUA (2016) sau criza politico-socială catalană din Spania, ce a avut apogeul

Extinderea a ceea ce numim astăzi „internet” a permis milioanei de oameni din întreaga lume să aibă acces la cea mai mare sursă de informații din istoria omenirii, în principal prin intermediul smartphone-urilor, al computerelor personale și al tabletelor de ultimă generație.

În ultimii ani, luând ca referință temporară referendumul care a avut loc în Marea Britanie pentru a părăsi Uniunea Europeană și, mai ales, după alegerile prezidențiale din SUA, ce au avut loc în luna noiembrie 2016, mass-media a concentrat o mare parte din informațiile sale internaționale avertizând asupra pericolului pe care îl reprezintă știrile false – popularizate prin numele de fake news – pentru democrațiile occidentale.

În octombrie 2017. Potrivit unor declarații pe aceste subiecte, încercările de a interveni s-ar baza pe utilizarea informațiilor înțelese ca un element militar, de natură asimetrică, într-un presupus context de război hibrid, îndreptat de Federația Rusă împotriva democrațiilor occidentale, prin așa-numita „*Doctrină Gerasimov*”.

METODOLOGIE

Scopul acestei analize este de a compara expunerea jurnalistică pe care mass-media a oferit-o campaniilor de dezinformare și problemelor hibride rusești. Conceptul de *hibrid*, dezvoltat în mod tradițional dintr-un domeniu strategic-militar, a influențat evenimentele menționate, în actualul context al războiului hibrid, după cum subliniază majoritatea mass-mediei și analiștii din acest domeniu.

Articolul pornește de la prezentarea unei serii de știri legate de campaniile de dezinformare de origine rusă și de la influența pe care a avut-o în acest context conceptul de *război hibrid*. Datorită cantității mari de știri publicate pe aceste teme, prin procedură sintetică, o selecție generală de știri din diferite mass-medii naționale și internaționale de prestigiu au oferit o varietate de perspective, precum *The Guardian*, *The Washington Post*, *BBC*. Urmând metoda descriptivă, sintagma de *război hibrid* este introdusă de la concepția sa tradițională, pornind de la originea conceptului, trecând prin unele definiții și caracteristici generale ale acestuia și contextualizându-l în ceea ce a devenit popular ca *doctrina Gerasimov*. În cele din urmă, prin metoda comparativă, expunerea jurnalistică a acestui tip de conflict este comparată cu concepția strategică tradițională.

CONTEXTUALIZAREA RĂZBOIULUI HIBRID

În ultimii ani, luând ca referință temporară referendumul care a avut loc în Marea Britanie pentru a părăsi Uniunea Europeană și, mai ales, după alegerile prezidențiale din SUA, ce au avut loc în luna noiembrie 2016, mass-media a concentrat o mare parte din informațiile sale internaționale avertizând asupra pericolului pe care îl reprezintă știrile false – popularizate prin numele de *fake news* – pentru democrațiile occidentale.

În obiectivul său de informare, mass-media a folosit tot felul de concepte, noi pentru o mare parte a publicului, cum ar fi *cyberspațiul*, *atacul cibernetic*, *războiul cibernetic* sau *războiul hibrid*, pentru a explica evenimentele petrecute prin ceea ce numim, în mod obișnuit, internetul, în care un stat, în cazul de față Federația Rusă, ar folosi sfera digitală pentru a interfera cu procesele interne ale altuia, în scopul destabilizării sistemelor sale democratice. În acest context inedit și complex, să vedem cum s-a raportat media la aceste evenimente.

Deși Brexitul este considerat, în prezent, un exemplu de imixtiune rusească în campania electorală¹, am găsit puține referințe în mass-media care, atât în timpul campaniei, cât și în perioada de după referendum, au acuzat guvernul lui Vladimir Putin că a dorit să influențeze votul referendumului și au definit aceste activități drept război hibrid. În cea mai mare parte, analizele post-electorale s-au concentrat pe incertitudinea generată de ieșirea Regatului Unit din Uniunea Europeană, pe consecințele economice, politice și sociale care ar putea urma, precum noul rol propriu al Uniunii Europene din acel moment.

În mare măsură, abia în alegerile prezidențiale ale SUA, din 2016, mass-media a menționat că Moscova ar fi efectuat atacuri informatice împotriva Partidului Democrat și campanii de dezinformare orchestrate pentru a influența votul opiniei publice. În acest moment, accentul a fost pus pe cyberspațiu și pe vulnerabilitățile pe care le reprezintă acesta pentru democrațiile occidentale. În ciuda acestui fapt, abia după câteva luni au început să apară informații despre posibila interferență a Kremlinului în referendumul britanic, prin răspândirea de știri false, precum și prin utilizarea rețelelor de socializare.

Aceste evenimente au marcat rolul pe care o putere străină l-ar fi jucat în încercarea de a influența un proces electoral intern. Acestea erau un semnal de avertizare pentru țările europene asupra faptului că, luni mai târziu, urmau să organizeze diferite procese electorale. În acest context, ziarul *The Guardian* a menționat, într-un titlu,

În obiectivul său de informare, mass-media a folosit tot felul de concepte, noi pentru o mare parte a publicului, cum ar fi cyberspațiul, atacul cibernetic, războiul cibernetic sau războiul hibrid, pentru a explica evenimentele petrecute prin ceea ce numim, în mod obișnuit, internetul, în care un stat, în cazul de față Federația Rusă, ar folosi sfera digitală pentru a interfera cu procesele interne ale altuia, în scopul destabilizării sistemelor sale democratice.

¹ The Cipher Brief, *The Use of Disinformation in the British Election*, <https://www.thecipherbrief.com/column/soufan-center/the-use-of-disinformation-in-the-british-election>, accesat la data de 20.02.2020.

Richard A. Clarke, fost coordonator național în domeniul securității, protecției infrastructurii și combaterii terorismului Statelor Unite și consilier special al președintelui în securitatea cibernetică, definește cyberwar-ul ca fiind acele „acțiuni întreprinse de un stat-națiune pentru a pătrunde în computere sau în alte rețele ale statelor cu scopul de a provoca pagube sau modificări”.

că „UE își sporește campania împotriva propagandei rusești”² din cauza fricii care ar fi generat posibila influență rusă la alegerile din SUA, deoarece aceasta s-ar putea extinde spre Europa. Este accentuat aici faptul că Uniunea Europeană „își va spori eforturile pentru a contracara campania de război hibrid a Rusiei după alegerea lui Donald Trump”³. Știrile se referă la grupul de lucru East Stratcom, o organizație creată în 2015 de Serviciul European de Acțiune Externă al UE, și, prin urmare, înaintea proceselor prezentate aici, pentru a contracara campaniile de dezinformare rusești în timpul crizei din Ucraina.

În acest context internațional de dezinformare, știri false, de influențe rusești în procesele electorale, de atacuri informatice și presupusul război hibrid, Spania a fost cufundată într-o criză politică și socială importantă din cauza convocării unui referendum de către guvernul regional al Cataluniei, la începutul lunii octombrie 2017. Intenția guvernului era de a decide, prin consultare, asupra posibilității independenței de statul spaniol, fără acordul guvernului Spaniei. Aceste activități au fost repede încorporate în limbajul informațional. Astfel, în titluri precum „Cyberwar între guvernele catalane și spaniole pentru închiderea site-ului referendumului”⁴, publicat în ziarul *El País* cu câteva zile înainte de referendum, sau „Marele cyberwar catalan din 2017”⁵, publicat de *The Washington Post*, la doar două săptămâni după ce a avut loc referendumul, a fost folosit conceptul de *cyberwar* într-un mod generic, indiferent de semnificația și implicațiile sale posibile, pentru simplul fapt că anumite activități au fost desfășurate prin intermediul rețelelor.

Conceptul de *cyberwar* a fost unul dintre cele mai utilizate din domeniul jurnalistic pentru a face referire la activitățile care se desfășoară pe internet, dar, la rândul său, a generat confuzii. Richard A. Clarke, fost coordonator național în domeniul securității, protecției

² Daniel Boffey, Jennifer Rankin, *EU escalates its campaign against Russian propaganda*, în *The Guardian*, 23 noiembrie 2017.

³ Daniel Boffey, *UE strânge fonduri pentru combaterea războiului de dezinformare cu Rusia*, în *The Guardian*, 5 decembrie 2018.

⁴ Jordi Pueyo, *Ciberguerra entre los gobiernos catalán y español por el cierre de la web del referéndum*, în *El País*, 14 septembrie 2017, https://elpais.com/ccaa/2017/09/14/catalunya/1505390726_024743.html, accesat la 14 iunie 2019.

⁵ Christian Caryl, *The great Catalan cyberwar of 2017*, în *The Washington Post*, 18 octombrie 2017, <https://www.washingtonpost.com/news/democracy-post/wp/2017/10/18/the-great-catalonian-cyberwar-of-2017/>, accesat la 4 august 2019.

infrastructurii și combaterii terorismului Statelor Unite și consilier special al președintelui în securitatea cibernetică, definește cyberwar-ul ca fiind acele „acțiuni întreprinse de un stat-națiune pentru a pătrunde în computere sau în alte rețele ale statelor cu scopul de a provoca pagube sau modificări”⁶. Cu excepția atacurilor cibernetice împotriva Partidului Democrat, pentru care au avut acces, în campanie, la datele și informațiile membrilor Partidului, activitățile de propagandă care au avut loc în Brexit și în conflictul catalan nu pot fi descrise drept cyberwar, potrivit definiției lui Clarke, întrucât nu ar fi dus la accesul nelegitim la sistemele sau rețelele altor state, cu scopul de a provoca pagube sau modificări, ci, mai degrabă, ar fi catalogate drept activități influente și manipulative prin intermediul rețelelor.

Această nouă doctrină, elaborată în Rusia, încearcă să slăbească democrațiile, amestecându-se în procesele lor electorale și alimentând conflictele lor interne, fie ideologice sau teritoriale, folosind instrumente precum știrile false sau manipularea rețelelor sociale. În schimb, se afirmă doar că ne aflăm într-un conflict (război hibrid) promovat de un actor de stat (Rusia), prin răspândirea de știri false prin intermediul internetului și al rețelelor sociale, cu scopul final de a slăbi guvernele democratice occidentale. De asemenea, știrile referitoare la aceste activități prezintă războiul hibrid ca pe ceva nou, care face parte din doctrina militară de origine rusă – *doctrina Gerasimov*.

ORIGINEA ȘI CARACTERISTICILE RĂZBOAIELOR HIBRIDE

Există autori care atribuie originea sintagmei de *război hibrid* generalului în rezervă Robert Walker (Marina americană), care, în 1998, a analizat într-o lucrare a sa modelul hibrid al războaielor⁷. Pe de altă parte, există autori care subliniază că originea ar trebui să fie plasată câțiva ani mai târziu, în 2002, atunci când sintagma a fost folosită pentru a explica acțiunile tactice ale primului război cecen, care a avut loc între anii 1994 și 1996. Cu toate acestea, conceptul

Există autori care atribuie originea sintagmei de „război hibrid” generalului în rezervă Robert Walker (Marina americană), care, în 1998, a analizat într-o lucrare a sa modelul hibrid al războaielor. Pe de altă parte, există autori care subliniază că originea ar trebui să fie plasată câțiva ani mai târziu, în 2002, atunci când sintagma a fost folosită pentru a explica acțiunile tactice ale primului război cecen, care a avut loc între anii 1994 și 1996.

⁶ Richard A. Clarke, Robert K. Knake, *Cyber War: the next threat to national security and what to do about it*, EEUU: Harper Collins Publishers, 2010.

⁷ Robert G. Walker, *Spec Fi: The United States Marine Corps and Special Operations Teză de master*, Naval Postgraduate School, 1998, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/full-text/u2/a359694.pdf>, accesat la 9 februarie 2020.

Războiul hibrid este „unul în care cel puțin unul dintre adversari recurge la o combinație de operații convenționale și război neregulat, amestecat cu acesta din urmă, cu acțiuni teroriste și conexiuni cu crima organizată”.

nu a fost folosit într-un mod oficial până la Strategia de Apărare Națională a SUA din 2005⁸. Abia odată cu publicarea, în 2005, a articolului *Future Warfare: The Rise of Hybrid Warfare*, de generalul James N. Mattis și colonelul Frank G. Hoffman, și a lucrării *Conflict in the 21st Century. Rise of Hybrid Wars*, scrisă de Frank G. Hoffman, conceptul a dobândit conținut teoretic și a devenit popular.

Conceptul a fost, apoi, extins într-o mare măsură pentru a se încerca înțelegerea războaielor contemporane între actorii statali și nonstatali, în care un actor, teoretic superior în domeniul tehnologiei, al capacității militare sau doctrinare, a fost surprins de către un actor nonstatal.

Definiții ale războiului hibrid

Una dintre definițiile războiului hibrid îl prezintă ca „*aflându-se în interstițiile dintre războiul special și războiul convențional*”⁹. La rândul său, F.G. Hoffman lărgeste și specifică natura acestuia, considerând că „*amestecă letalitatea conflictului de stat cu feroarea fanatică și răspândită a războiului neregulat*”¹⁰. Poate fi promovat atât de actori statali, cât și de cei nonstatali. Astfel de conflicte „*încorporează o varietate de moduri diferite de purtare a războiului, inclusiv capacități convenționale, tactici și formațiuni neregulate, activități teroriste, inclusiv violență și constrângere fără discriminare și tulburare criminală*”¹¹. În practică, aceasta implică o combinație de activități convenționale și neregulate. Într-o linie similară, colonelul de infanterie al armatei spaniole, José Luis Calvo Albero, definește războiul hibrid drept „*unul în care cel puțin unul dintre adversari recurge la o combinație de operații convenționale și război neregulat, amestecat cu acesta din urmă, cu acțiuni teroriste și conexiuni cu crima organizată*”¹².

⁸ Guillem Colom, *La amenaza híbrida: mitos, leyendas y realidades*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Documento de Trabajo, 2019, http://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_opinion/2019/DIEEO24_2019GUICOL-hibrida.pdf, accesat la 19 ianuarie 2020.

⁹ Robert G. Walker, *op. cit.*

¹⁰ Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century. The Rise of Hybrid Wars*, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies, 2007, http://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf, accesat la 9 februarie 2020.

¹¹ *Ibidem.*

¹² José Miguel Palacios, *Rusia: guerra híbrida y conflictos asimétricos*, în *Revista Ejército*, nr. 904, iulie-august 2016, pp. 22-27.

În ciuda acestor abordări, nu există, în prezent, o definiție precisă a conceptului, care să fie acceptată pe scară largă, dincolo de cel mai mic numitor comun al combinației de mijloace, proceduri și tactici convenționale și asimetrice. În conflictele de după Războiul Rece, cei care s-au confruntat cu statele occidentale ar fi folosit, în anumite momente, forțe convenționale, trupe neregulate, acte teroriste și chiar crimă organizată.

Caracteristicile războaielor hibride

Știrile au prezentat războiul hibrid ca un conflict inedit, concentrându-se, în principal, pe elementul informativ, pe dezinformare și știri false, pe difuzarea acestuia pe internet. Dar, astfel de conflicte ar implica, de asemenea, combinarea altor elemente de luat în considerare, precum actorii participanți, tipul de arme pe care le dețin și scenariile care se dezvoltă încontinuu. Unele dintre caracteristicile războaielor hibride sunt prezentate în cele ce urmează:

❖ *Fizionomia actorilor implicați*: printre acești actori se numără state, grupări de gherilă și teroriști, precum și grupuri de criminalitate organizată sau contractori militari privați. Aceste tipuri de conflicte pot fi asumate de actori statali sau actori nonstatali. După cum am menționat, analizele războiului hibrid s-au axat pe confruntările dintre actorii nonstatali, în mod regulat atașați de un stat eșuat, și statele occidentale, cum a fost în cazul războaielor din Afganistan, Irak și în confruntarea dintre Hezbollah și Israel. Grupurile insurgente ar dezvolta războiul hibrid, deoarece acestea ar avea capacități inferioare actorilor statali, deficiențe de personal, de doctrină, armament și tehnologie. Format, în principal, din voluntari, obiectivul ar fi contracararea superiorității actorului statal și exploatarea vulnerabilităților acestuia. Pe de altă parte, acest tip de conflict poate apărea și din partea actorilor statali, într-o posibilă confruntare convențională cu alți actori statali, superiori din punct de vedere militar. Un caz inedit ar fi conflictul dintre Ucraina și Rusia, din 2014, în care Rusia – statul cel mai puternic, teoretic – a fost cel care a folosit războiul hibrid împotriva celor mai puțin dezvoltați. Această decizie ar urma să se bazeze pe evitarea unei confruntări convenționale și, la rândul său, pe o posibilă confruntare cu Statele Unite și NATO, în care Rusia ar fi tocmai partea afectată.

Analizele războiului hibrid s-au axat pe confruntările dintre actorii nonstatali, în mod regulat atașați de un stat eșuat, și statele occidentale, cum a fost în cazul războaielor din Afganistan, Irak și în confruntarea dintre Hezbollah și Israel.

Forțele neregulate au armament mai mult decât armatele obișnuite, cum ar fi tehnologiile de ultimă generație și armele grele, ceea ce face mai dificilă distincția între formele de război convenționale și cele neregulate.

❖ *Tipul de armament utilizat:* forțele neregulate au armament mai mult decât armatele obișnuite, cum ar fi tehnologiile de ultimă generație și armele grele, ceea ce face mai dificilă distincția între formele de război convenționale și cele neregulate.

❖ *Tactica folosită:* se are în vedere utilizarea acțiunilor convenționale, recurgerea la acte teroriste, la acțiuni insurgente, operații informative sau computerizate.

❖ *Utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicare:* această caracteristică a războiului hibrid include controlul mass-mediei tradiționale până la internet și rețelele sociale. Acest lucru ar face posibilă consolidarea propriei imagini sau contracararea celei a adversarului, cu scopul de a ajunge la „*inimile și mințile oamenilor*”¹³, care ar fi, în mare parte, un război psihologic. În acest fel, se remarcă o importanță din ce în ce mai mare acordată așa-numitului război informațional și utilizării cyberspațiului.

❖ *Scenariile privind spațiul de luptă:* aceste tipuri de conflicte sunt considerate esențial urbane, spre deosebire de războaiele de gherilă, care ar avea loc în junglă sau în munți. Acest lucru creează dificultăți mai mari în realizarea obiectivelor militare, din cauza prezenței populației civile și a posibilelor consecințe asupra infrastructurii critice, cum ar fi transportul și energia.

❖ *Legătura cu grupurile teroriste și criminalitatea organizată:* este obișnuit faptul ca grupurile implicate în războaiele hibride să aibă legături cu grupări teroriste sau cu criminalitatea organizată. Acest lucru nu implică neapărat și faptul că au obiective comune.

❖ *Importanța crescândă a elementului psihologic:* există o nesocotire intenționată a legalității și a dreptului umanitar internațional de către promotorii războaielor hibride și ai grupurilor criminale și teroriste aferente. Dimpotrivă, forțele armate occidentale sunt supuse unor reguli, tradiții militare sau reguli de confruntare. Prin urmare, războaiele hibride pot fi considerate formal diferite de conflictele tradiționale, în măsura în care „*s-au luptat în mod convențional și simetric pe fronturi clar definite, cu mijloace tehnologice avansate*”

¹³ James K. Wither, *Making Sense of Hybrid Warfare*, Connections, The Quarterly Journal, nr. 2, 2016.

în timp și supuse utilizărilor și obiceiurilor de război frecvent acceptate pentru concurenți”¹⁴.

❖ *Planificarea*: promotorii acestui tip de conflict ar detecta anterior punctele slabe ale adversarului, în domeniul politic, ideologic, economic sau demografic, cu scopul de a prelungi conflictul, a crește costurile sau a influența percepția societăților din statele occidentale.

Trebuie remarcat faptul că războaiele hibride includ un ansamblu de elemente regulate și neregulate. Prin urmare, utilizarea unuia dintre aceste elemente nu implică faptul că un conflict poate fi considerat neapărat și „hibrid”. Activitățile rusești în cazul Brexit, al alegerilor americane și în conflictul catalan au primit calificarea de *hibrid* în mare parte datorită utilizării cyberspațiului și combinării atacurilor informatice, propagandei și dezinformării, a folosirii tehnologiilor informaționale și de comunicare, precum și a operațiunilor informaționale. Cu toate acestea, nu a fost în niciun caz o confruntare armată care să implice actori statali sau nonstatali.

RĂZBOIUL HIBRID ȘI LEGĂTURA ACESTUIA CU MASS-MEDIA

Potrivit presei, Rusia conduce un război hibrid împotriva statelor occidentale. Cu toate acestea, clasificarea amintită prezintă un scenariu diferit de cele descrise. Noutatea, potrivit știrilor, este că un singur stat, Rusia, ar conduce acest tip de războaie simultan împotriva mai multor state, printre care sunt incluse și principalele puteri militare, ca Statele Unite și Marea Britanie. Acesta este un proces continuu, care se extinde în timp, dar în care putem identifica momente de înaltă presiune, de exemplu, cu puțin timp înaintea proceselor electorale din Marea Britanie. În ciuda dezvoltării pe care Rusia a făcut-o în sfera digitală, împreună cu campaniile de dezinformare, totuși, ea nu are monopol

Războaiele hibride includ un ansamblu de elemente regulate și neregulate. Prin urmare, utilizarea unuia dintre aceste elemente nu implică faptul că un conflict poate fi considerat neapărat și „hibrid”.

¹⁴ Guillem Colom, *La Doctrina Gerasimov y el pensamiento estratégico ruso contemporáneo*, în *Revista Ejército*, nr. 933, decembrie 2018, <https://www.ugr.es/~gesi/Doctrina-Gerasimov.pdf>, accesat la 1 februarie 2020.

Unul dintre elementele caracteristice ale războaielor hibride este spațiul în care se dezvoltă, în principal centrele urbane. În cazul în care analizăm conflictul din estul Europei, Rusia ar fi folosit cyberspațiul ca etapă principală a activităților sale.

asupra acestor activități¹⁵. Mass-media a raportat că este o activitate aproape exclusivă a Rusiei. Totuși, trebuie avut în vedere faptul că una dintre caracteristicile fundamentale ale războiului hibrid ar consta nu numai în utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicare, ci și în folosirea simultană a altor componente menționate în acest material. Adică o combinație de elemente obișnuite și neregulate, la care face referire F.G. Hoffman. În presupusul război hibrid dintre Rusia și statele occidentale, nu există un conflict armat în care să participe forțe regulate și neregulate, să fie utilizate arme avansate sau să fie efectuate acte teroriste.

Una dintre caracteristicile subliniate de mass-media a fost presupusa noutate a acestui tip de conflict și exclusivitatea pe care Rusia a avut-o în abordarea războaielor hibride. Unii experți consideră că „*aceste forme de acțiune cu greu pot fi descrise drept noi sau considerate ca un răspuns specific la stilul de luptă occidentalizat*”¹⁶.

Pe de altă parte, unul dintre elementele caracteristice ale războaielor hibride este spațiul în care se dezvoltă, în principal centrele urbane. În cazul în care analizăm conflictul din estul Europei, Rusia ar fi folosit cyberspațiul ca etapă principală a activităților sale. Deși au fost efectuate operațiuni informatice prin intermediul internetului, nu numai diseminare de știri, ci și atacuri informatice precum cele desfășurate împotriva Partidului Democrat al Statelor Unite, care au permis accesul la conturile de e-mail, aceste activități au fost definite, în cadrul evenimentelor prezentate la știri, drept război hibrid.

DOCTRINA GERASIMOV ȘI RĂZBOIUL HIBRID

Dacă sintagma de *război hibrid* s-a concentrat pe o parte a analizei, alte concepte au fost folosite pentru contextualizarea acestor conflicte. Mass-media a subliniat faptul că războiul hibrid face parte din *doctrina Gerasimov*, care a prezentat linia de separare a războiului de pace,

¹⁵ The Cipher Brief, *The Use of Disinformation in the British Election*, <https://www.thecipherbrief.com/column/soufan-center/the-use-of-disinformation-in-the-british-election>, accesat la data de 20.02.2020.

¹⁶ Guillem Colom, *Vigencia y limitaciones de la guerra híbrida*, în *Revista Científica General José María Córdova*, nr. 1, 2012.

ca atare trebuie dezvoltate tactici care să permită lucrul „din umbră”, să condiționeze procesele electorale, să agite populația civilă sau să pirateze țintele din alte țări.

Originea conceptului datează din februarie 2013, odată cu publicarea articolului „*Valoarea științei în anticipație*” al șefului Statului Major al Apărării al Armatei Ruse, generalul Valeri Gerasimov, în revista *Voyenno-Promyshlennyi Kuryer*. Pentru o mare parte din mass-media și analiști occidentali, articolul reprezintă documentul de temelie a ceea ce, în Occident, este cunoscută sub numele de *doctrina Gerasimov*. „Este interpretată ca o propunere pentru un nou mod rusec de război care combină războiul convențional și neconvențional cu aspectele puterii naționale”¹⁷, în care se face referire la metode indirecte și asimetrice. Odată cu evenimentele din Crimeea și Ucraina, au fost identificate unele dintre elementele expuse în documentul din 2013 al lui Gerasimov și s-a propagat ideea că acesta expune un nou mod de acțiune. Atunci, *hibridul* a trecut granița dezbaterii strategice pentru a deveni un cuvânt cu o utilizare comună și a fost folosit pentru a defini gama întregă de activități informative, de destabilizare și subversiune pe care Kremlinul le-ar putea desfășura într-un mod ascuns, semiacoperit sau clandestin, sub pragul conflictului.

În ciuda acceptării pe scară largă a conceptului și a faptului că reprezintă o nouă doctrină, unii analiști au pus la îndoială dacă este o doctrină militară sau o propunere a unei noi modalități rusești de a duce un război. Trebuie subliniat faptul că Gerasimov a declarat, în articolul său, „*perspectiva sa despre trecutul recent, prezentul și viitorul așteptat al războiului*”¹⁸, bazat, în mare parte, pe ceea ce s-a întâmplat în „*Primăvara arabă*” și în „*Revoluția culorilor*”¹⁹. Gerasimov pune accent pe creșterea mijloacelor non-militare, cum ar fi operațiuni

Originea conceptului de „război hibrid” datează din februarie 2013, odată cu publicarea articolului „*Valoarea științei în anticipație*” al șefului Statului Major al Apărării al Armatei Ruse, generalul Valeri Gerasimov. Pentru o mare parte din mass-media și analiști occidentali, articolul reprezintă documentul de temelie a ceea ce, în Occident, este cunoscută sub numele de „doctrina Gerasimov”.

¹⁷ Charles K. Bartles, *Cómo comprender el artículo de Gerasimov*, în *Military Review*, 2016.

¹⁸ Valeri Gerasimov, *Ценностьнаукивпредвидении*, în *VPK*, nr. 476, 8 martie 2013, <https://vpk-news.ru/articles/14632>, accesat la 2 februarie 2020.

¹⁹ *Primăvara arabă* reprezintă o serie de mișcări de protest care au avut loc în mai multe țări din Orientul Mijlociu și Africa de Nord începând cu sfârșitul anului 2010. În principal, acestea au avut loc mai ales în țări arabe, unde domnea un regim autoritar sau totalitar, https://ro.wikipedia.org/wiki/Prim%C4%83vara_arab%C4%83, accesat la 24 februarie 2020. *Revoluția culorilor* este răsturnarea non-violentă a puterii prin proteste stradale, <https://ro.odkurzacze.info/2746-the-most-famous-color-revolutions.html>, accesat la 23 februarie 2020.

Gerasimov consideră că, în conflictele contemporane, este din ce în ce mai frecvent să acordăm prioritate unei utilizări comune a măsurilor non-militare, politice, economice, informaționale și de altă natură care sunt puse în practică cu sprijinul forței militare.

politice, economice, umanitare, sub acoperire, precum și pe importanța informațiilor. La rândul său, Rusia consideră că războiul hibrid este un termen occidental și, prin urmare, diferit de sistemul său doctrinar. De fapt, Federația Rusă se referă la diferiți termeni legați de războiul hibrid, cum ar fi „război neliniar”, „război ambiguu” și „războiul rețelelor”²⁰.

Trei ani mai târziu, Gerasimov a publicat un nou articol, în care a prezentat câteva idei despre războaiele contemporane, aparent similar cu expunerea anterioară, dar în care a adăugat experiențele conflictelor din Ucraina și Siria. Gerasimov a identificat metodele hibride în *Revoluția culorilor* și afirmă că aceste mișcări sunt, de fapt, materii promovate de Occident. Spre deosebire de articolul din 2013, acest document se referă în mod deschis la războaiele și metodele hibride, dar într-un mod diferit față de Occident.

După cum am menționat, războiul hibrid ar combina metode convenționale și neregulate, printre care găsim legături cu crima organizată sau grupurile teroriste, în timp ce Gerasimov consideră că, în conflictele contemporane, este din ce în ce mai frecvent să acordăm prioritate unei utilizări comune a măsurilor non-militare, politice, economice, informaționale și de altă natură care sunt puse în practică cu sprijinul forței militare²¹. Totalitatea acestor elemente integrate sub aceeași umbrelă se numesc *metode hibride*.

În practică, aceasta ar presupune o percepție mai limitată a acțiunilor hibride decât o face Occidentul. În ciuda acestei diferențe, autorul susține că integrarea activităților tradiționale cu cele hibride este o caracteristică a conflictelor armate contemporane, în care el indică elementul informativ ca principal instrument în cazul metodelor hibride. Aceasta pentru că falsificarea evenimentelor, limitarea activității mass-mediei devin unele dintre cele mai eficiente metode asimetrice în desfășurarea războaielor. Efectul său poate fi comparabil cu rezultatele unei utilizări masive de trupe.

²⁰ Mira Milosevich, *El poder de la influencia rusa: la desinformación*, Real Instituto Elcano, ARI 7/2017.

²¹ Valeri Gerasimov, *По опыту Сирии*, în *VPK*, nr. 624, 9 martie 2016, <https://www.vpk-news.ru/articles/48913> accesat la 23 februarie 2020.

Pe scurt, Gerasimov se referă la metode de război hibride, deoarece consideră că Rusia ar trebui să facă față acestor tipuri de războaie și, prin urmare, trebuie să le cunoască și să se adapteze la ele. În plus, trebuie să se țină seamă de faptul că Gerasimov îl prezintă într-un scenariu de război armat, în timp ce campaniile de dezinformare și știrile false din Occident s-ar desfășura într-un context de tensiune și confruntare politică și socială, dar în absența unui conflict armat. Nu în ultimul rând, Mark Galeotti, analistul care a inventat sintagma *doctrina Gerasimov*²², nu numai că a negat existența acelei presupuse doctrine, dar, de asemenea, observă că articolul lui Gerasimov avea scopul de a rezolva modul de luptă împotriva acțiunilor neconvenționale.

CONCLUZII

Este obișnuit să găsim știri legate de campaniile de dezinformare de origine rusă care susțin că sunt înregistrate într-un context de război hibrid împotriva Occidentului. Problema principală a informațiilor jurnalistice prezentate aici este că, în cea mai mare parte, autorii nu expun nici măcar o scurtă aproximare față de conceptele utilizate, sensul și implicațiile acestora, cum ar fi dezinformare, fake news, cyberwar sau război hibrid. Uneori, acest lucru duce la utilizarea unora dintre aceste concepte ca fiind sinonime. Posibil, unul dintre motivele confuziei este amestecul dintre utilizarea conceptelor recente, în acest caz, cele legate de spațiul cibernetic, cu altele, care sunt localizate în mod tradițional într-un domeniu militar și academic, în încercarea de a dori să se informeze despre schimbări care apar pe scena internațională. De asemenea, acest lucru se datorează și spiralei în care a intrat mass-media, împinsă de o cerere constantă de informații din partea cetățenilor, dorind să informeze, aproape minut de minut, despre cele mai recente știri, ceea ce presupune mai degrabă o cantitate informativă decât calitatea mesajelor transmise.

Fără îndoială, utilizarea cibernetică și a informațiilor de către Rusia a fost în centrul atenției vizavi de știrile legate de războiul hibrid. Dar, deși este adevărat că această țară a încurajat utilizarea operațiunilor

Utilizarea cibernetică și a informațiilor de către Rusia a fost în centrul atenției vizavi de știrile legate de războiul hibrid. Dar, deși este adevărat că această țară a încurajat utilizarea operațiunilor de informare și a profitat de potențialul mediului digital în favoarea intereselor sale, dezvoltarea campaniilor de dezinformare și utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicare nu se pot identifica totuși exclusiv cu războiul hibrid.

²² Mark Galeotti, *I'm sorry for creating the 'Gerasimov Doctrine'*, în *Foreign Policy*, martie 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/03/05/im-sorry-for-creating-the-gerasimov-doc-trine/>, accesat la 23 februarie 2020.

Conceptul de „zonă gri” definește acele activități aflate sub pragul conflictului, care se desfășoară pe timp de pace, spre deosebire de războiul hibrid, și care includ atacuri informatice sau campanii de dezinformare și propagandă care ar avea drept trăsătură comună dificultatea de a determina atribuirea acestora.

de informare și a profitat de potențialul mediului digital în favoarea intereselor sale, dezvoltarea campaniilor de dezinformare și utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicare nu se pot identifica totuși exclusiv cu războiul hibrid. Una dintre caracteristicile conflictelor hibride constă în combinarea diferitelor elemente convenționale și asimetrice, dar știrile s-au concentrat aproape exclusiv pe elementul digital, prin care au fost dezvoltate campaniile de dezinformare, știrile false și utilizarea masivă a rețelelor sociale. Deși pot face parte din conflicte hibride, având în vedere că, în ultimii ani, elementul cibernetic câștigă o importanță enormă în cadrul conflictelor, totuși, nu putem afirma că aceste activități sunt mișcări ale războiului hibrid.

Prin urmare, dacă am conchide că evenimentele care au avut loc cu ocazia Brexitului, la alegerile din SUA și în conflictul catalan nu pot fi descrise ca un război hibrid, un cadru de analiză semnificativ pentru a înțelege noutățile cyberspațiului și impactul său asupra relațiilor internaționale în aceste scenarii ar putea fi totuși dezvoltat din conceptul de *zonă gri*. Conceptul definește acele activități aflate sub pragul conflictului, care se desfășoară pe timp de pace, spre deosebire de războiul hibrid, și care includ atacuri informatice sau campanii de dezinformare și propagandă care ar avea drept trăsătură comună dificultatea de a determina atribuirea acestora. Prin urmare, acest concept ar permite o analiză a activităților care nu sunt descrise în mod specific drept acțiuni de război, dar ar putea deveni la fel de decisive precum un conflict militar.

Analiza prezentată în cadrul acestui articol s-a concentrat pe importanța conceptualizării și contextualizării faptelor raportate. Este clar că exercitarea jurnalismului diferă de domeniul academic, dar este la fel de adevărat că știrile ar trebui să transmită informația cu cea mai mare rigoare posibilă și să-i expună cititorului ceea ce se întâmplă în contextul lor specific, încercând să utilizeze concepte adecvate în fiecare caz. Ne aflăm încă într-o etapă timpurie în analiza capacităților cyberspațiului, iar reducerea acesteia la utilizarea pe care un singur stat o poate face pentru diseminarea campaniilor de propagandă ar însemna să nu înțelegem potențialul său în relațiile internaționale.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, BBC, *Brexit: Ce se întâmplă acum?*, 29 iunie 2016, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36420148>
2. Karla Adam, William Booth, *Creșterea alarmei în Marea Britanie față de răzbunarea rusă în votul Brexit*, în *The Washington Post*, 17 noiembrie 2017.
3. Josep Baqués, *Rolul Rusiei în conflictul din Ucraina: Războiul hibrid al marilor puteri*, în *Journal of International Security Studies*, 41-60, 2015.
4. Charles K. Bartles, *Cum să înțelegem articolul lui Gerasimov*, în *Revista militară*, martie-aprilie, 2016.
5. Daniel Boffey, *UE strânge fonduri pentru combaterea războiului de dezinformare cu Rusia*, în *The Guardian*, 5 decembrie 2018.
6. Richard A. Clarke, Robert K. Knake, *Războiul cibernetic: următoarea amenințare la adresa securității naționale și ce trebuie făcut în acest sens*, SUA, Harper Collins Publishers, 2010.
7. Valeri Gerasimov, *Ценность науки в предвидении*, în *VPK*, nr. 476, 8 martie 2013, <https://vpk-news.ru/articles/14632>
8. Valeri Gerasimov, *По опыту Сирии*, în *VPK*, nr. 624, 9 martie 2016, <https://vpk-news.ru/articles/29579>
9. Robert G. Walker, *Corpul marin al Statelor Unite în operațiuni speciale*. Teză de master, Școala postuniversitară navală, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a359694.pdf>.

